

Oligarques: entre submisos i corruptes

“Liquidaré els oligarques com a classe.” Poc abans de les eleccions presidencials de març del 2000 a Rússia, Vladímir Putin llançava una de les promeses més aplaudides per una població empobrida i enfurismada per les desigualtats creixents des de la fi de la Unió Soviètica. L'any que Putin prenia el timó del Kremlin, vuit magnats gestionaven el 85% dels ingressos de les 64 empreses més importants del país i les 36 persones més riques acumulaven una fortuna equivalent a una quarta part del producte interior brut rus. Sis anys després, tot i la retòrica populista, les xifres no han variat gaire, però Putin ha assolit el control de sectors clau de l'economia i ha sanejat en part els comptes de l'estat, gràcies sobretot als elevats preus del petroli.

Fou la teràpia de xoc capitalista aplicada per Borís Ieltsin a principi dels anys noranta la que va propiciar els enormes desequilibris que afecten encara la societat russa. Per assegurar-se que el comunisme soviètic quedés completament enterrat, Ieltsin va imposar un brusc salt cap a l'economia de mercat. Sense esperar a introduir unes regles de joc que encarrilessin la transició al capitalisme, es va endegar una sèrie de reformes radicals, començant per la liberalització de preus, que desfermaren una hiperinflació rècord. Bona part de la població es va veure, de sobte, arruïnada.

Paral·lelament es va posar en marxa un pla de privatitzacions a gran escala, que va implicar “la major transferència de propietats públiques a mans privades mai realitzada en l'època moderna”, segons les paraules de David Hoffman, autor de l'assaig *Els oligarques*. La colossal riquesa industrial russa deixava de pertànyer a un estat cada cop més afeblit, a través de subhastes fictícies i altres operacions d'escassa moralitat, beneïdes per un Ieltsin que intercanviava favors amb la nova elit financera.

El 1995 es va donar llum verda al programa “préstecs per accions”, amb el qual els futurs oligarques van adqui-

La “croada” del president rus Vladímir Putin contra l'oligarquia que el va catapultar ha tingut per objectiu perseguir els magnats més incòmodes i concentrar l'estratègic sector energètic en mans d'un estat cada cop més autoritari. Tot i això, el Govern no ha frenat l'enriquiment fraudulent de les elits.

rir grans empreses a preus irrisoris, a canvi de finançar el dèficit públic. La connexió entre poder polític i món de les finances, els buits legals i la corrupció judicial van fer que Rússia es convertís en una jungla econòmica, ideal per a les màfies, on l'extorsió, els suborns, l'evasió de capitals i el blanqueig de diners gaudien d'impunitat.

L'ascens d'un desconegut. Per preservar aquest model, batejat pel professor de la Universitat de París Vladimir Andreff com “capitalisme basat en l'amiguisme”, l'entorn de Ieltsin –format per magnats, banquers i assessors i conegut popularment com “la Família”– va posar-se a buscar l'home que havia de rellevar el president rus. L'elegit fou Vladímir Putin, espia durant l'etapa soviètica i exdirector del Servei Federal de Seguretat, hereu del KGB. La Família el va promoure a la presidència, tot confiant que preserva-

ria la immunitat dels nous rics.

Putin, però, va deixar clar de seguida que les coses canviarien. El 28 de juliol del 2000, el nou president va reunir una vintena de patrons de les empreses més poderoses del país per anunciar-los els seus designis. Putin els va prometre posar el comptador a zero en relació amb totes les irregularitats comeses als anys noranta i no revisar el truculent procés de privatitzacions, però a canvi els exigí que acatessin la legislació i que no es fiquessin en política. Tot queda resumit en una frase atribuïda a Putin i citada pel polítològ Carlos Taibo a *Rússia en la era de Putin* (Catarata, 2006), dirigida a un home de negocis: "Vostè pot quedar-se tot el que ha robat, però a partir d'ara ha de jugar net, pagar impostos, fer inversions i mantenir-se allunyat dels assumptes polítics."

D'aleshores ençà, Putin ha perfilat un model que Andreff defineix com "capitalisme autocràtic", caracteritzat per la recentralització de l'economia, amb un paper novament fonamental de l'estat. Es tracta d'un sistema més estable, però en el qual homes de confiança de

Putin provinents de les forces de seguretat i serveis d'intel·ligència –els anomenats *siloviki*–, han pres el control de sectors tan essencials com l'energètic. Tot això és acompanyat de l'ofec de l'oposició política i la desaparició gradual de mitjans de comunicació independents.

A la caça del magnat. Enmig d'un clima social obertament hostil a l'ostentosa oligarquia, Putin s'ha enfrontat amb els magnats que han gosat plantar-li cara i no han acceptat les noves regles. Vladímir Gussinski, propietari d'un potent grup mediàtic i de la cadena de televisió NTV, que informava amb cert rigor de les atrocitats a la guerra de Txetxènia, en fou la primera víctima. Assetjat judicialment per presumpta estafa, va optar per exiliar-se a l'estranger, i cedí abans el control de l'NTV a Gazprom (en el núm. 1.166 d'EL TEMPS trobareu més informació sobre la política gasística russa), monopoli gasístic estatal amb tentacles al món comunicatiu rus.

El següent oligarca que patí les conseqüències de criticar públicament la gestió presidencial fou Borís Berezovski, conegut com el "Raspútín" del Kremlin a l'època de Ieltsin. Tot i ser un dels promotors de Putin, el magnat aviat es va disgustar amb l'estil del nou home fort i va permetre que el seu canal de televisió, ORT, el qüestionés sense embuts. Putin ho trobà un desafiament intolerable. El mateix any 2000, en veure's perseguit per la justícia acusat de frau milionari, Berezovski va demanar asil a Londres.

Però qui més es pot plànyer és Mikhaïl Khodorkovski, que fins al 2003 fou patró de Iukos, primera petroliera privada del país, considerat llavors l'home més ric de Rússia amb els seus 15.200 milions de dòlars. Khodorkovski no només va acusar Putin de rodejar-se de gent corrupta, sinó que es convertí en mecenes de l'oposició liberal. A més, els seus plans de negoci amb les nord-americanes ExxonMobil i ChevronTexaco van alarmar el Kremlin. L'octubre del 2003 fou detingut,

acusat de frau i evasió fiscal. Un any i mig després, va ser condemnat a vuit anys de presó. Tot just començava el seu calvari. Khodorkovski roman reclòs en un camp de treball de Sibèria, on ja ha estat vexat i agredit amb arma blanca per altres presoners.

Submisos i obedients. La pressió selectiva sobre els oligarques díscols no ha afectat, en canvi, aquells que es mostren obedients. L'actual president del club de futbol anglès Chelsea, Roman Abramóvitx, per exemple, ha augmentat la seva fortuna fins als 18.300 milions de dòlars; ha passat a liderar el rànquing de més rics a Rússia i s'ha convertit en el vuitè més ric del món. Abramóvitx va accedir a vendre l'any passat la petroliera Sibneft a Gazprom per un bon preu. A més, ha acceptat mantenir, como volia Putin, el càrrec de governador de la inhòspita Txukotka, a l'Extrem Orient rus, una regió més gran que França però amb menys de 60.000 habitants. Tot i viure a Londres i visitar esporàdicament Txukotka, Abramóvitx ha pogut aixecar amb poc esforç l'economia d'aquesta deprimida regió.

Mentre Putin presumeix de mantenir a ratlla l'oligarquia, el nombre de russos amb més de 1.000 milions de dòlars ha crescut de 30 a 44 el darrer any i les fortunes dels 100 més rics sumen 248.000 milions, quasi el doble que el 2004. Fins i tot s'ha obert a Moscou un curiós "supermercat" exclusiu per als prop de 20.000 multimilionaris que viuen a la capital russa, on s'ofereixen cotxes de luxe, avions privats, iots, immobles de somni, joies, cavalls de pura sang i illes al Pacífic.

També les promeses de combatre el frau xoquen amb la realitat. Segons un estudi, els nivells de corrupció es van multiplicar per deu entre 2000 i 2004. L'organització Transparència Internacional situa Rússia entre els països més opacs, empatada amb Rwanda, el Nepal i Hondures. La corrupció està socavant la recuperació econòmica russa, iniciada en part gràcies a les lucratives exportacions de petroli, gas i altres recursos, però que no culminarà si no hi ha una redistribució real de la riquesa.

Roger Mateos Miret

A l'esquerra, l'expresident de la companyia Iukos, Mikhaïl Khodorkovski. A la dreta, Borís Berezovski conegut com el "Raspútín" del Kremlin en l'època de Ieltsin.